

familiar) i també en ross. «l'entollada, amb la *želú*, esclata» (Formiguera de Capcir, 1960): sense descartar que sigui provocat per *fredor*: totes les aparençes són d'un derivat abstracte de *gelar* (-ATIONEM > -aó), i ho comprova la forma que el DAG. atribueix a Andorra (5) (*geleor*) que deu ser mala grafia per *gelaó*.

Gelatina [crec figura ja al L. de Coc de Robert de Nola, fi S. xv, almenys porta *gualatina* la seva trad. castellana; Belv.; Lab. 1839], it. *gelatina*; en el DCEC (911b52ss.) accepto l'explicació del FEW IV, 89b, se- 10 gons el qual aquest mot i el fr. *galantine* vindrien del dalmàtic *galatina*, derivat de GELARE, com a nom de la gelatina per a la conservació del peix; però és lícit dubtar entre això i l'explicació d'AntThomas (*Rom.* xli, 457) que parteix del gr. *γαλακτινός* 'lletós' (de- 15 rivat de *γαλα* 'llet') si bé incorporat a aquesta família per etimologia popular: citant la glossa d'Ugucio, «*gala* graece, lat. *lac*, unde *galactine*, -arum, cibi delicati, proprie ex lacte et intestini facti»; «*geladia* a carn, a saluari ho pex», imprès en el Llibre de cuina 20 S. xiv, p. p. BSCC xvi, 168, ¿no seria *geladia*=*geladina*?; *gelatinós* [Lab. 1839]; *gelatinitzar*, -ació, -able; *gelatinificar*; *gelatiniforme*; *agelatinar*. De GELARE de tota manera és derivat el fr. *gelée* [1389, FEW IV, 88b; DCEC, 911b49, cast. *jalea*] d'on el nostre *gelea* 25 [S. xvii, cites de Bernat Mas i del *Libre de la Pesta*, en DBal. i DAG.]; *geleer*. *Gèlid* [1906, Costa, *Horacianes*; manca encara DOrt.], pres del ll. *gelidus*. *Gelós* 'gèlid' (hapax, 1617).

Congelar [1625, Bernat Mas]: «lo suc del agre del 30 mateix poncem inspissat o *congelat* ab sucre a manera de gelea, o los grans --- són boníssims --- en temps d'estiu, y per persones caloroses» (cit. DBal., s. v. *gelea*); *congelació*; *congelable*; *congelament*, -atiu. **Descongelar*, usual almenys des de c. 1950, per traduir 35 l'angl. *defrost* aplicat a les neveres elèctriques massa carregades de gel. *Recongelar*, -ació, -ament; *semicongelar* etc.; *ultracongelar*. No em semblen recomanables *desgelar* ni *desgel* en lloc dels comuns *desglaçar* i *desglaç*; *dezyéle* 'desglaç' s'usa a l'Alt Aragó («el Churro 40 Fornos no corre más que en el ~»: Saravillo, 1965) *Regelar*; *regelació*; *regel*.

CRP.: *Gelcoure*; *gelcuit* [DAG.]. **Gelprès*: «sos esperits anèmics y *gelpresos* pel baf d'un sigle sense fe ni ideals», MrnVayreda (*Sang Nova*, III, vi, 196).

1 El pou del gel és un dispositiu típic de tota la Península, antiquíssim a totes les terres catalanes (n'he vistos per les serres cap a Alacant, en el Vallès, pertot) i també a la Sierra castellana. L'Arx. de Hita caracteritza el mes de juliol com el temps en 45 què la gent assedegada «sacan bebidas frías de los pozos helizes» (1293b): comentó allí en l'ed. que no és fàcil fonèticament que aquest adjectiu tingui una formació paral·lela a la del nostre *geliu* (infra), car sembla ser un descendent mossàrab de -ICU. També 50 cosa antiga i forta a Mallorca, car segons una nota del BSAL (c. 1898), en el S. xviii, i abans, portaven cada any a Palma 6.000 quintars des dels de Sòller i Selva. — 2 Cf. la monografia de Jon Pult, *Die Bezeichnungen für Gletscher und Lawine in den* 60

Alpen, Samaden, 1947, 140 pp. *AlcM* confon *gelera* amb *ventisquero*, que és la *congesta* (neu).

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS:
gelar, *gelada* f., *gelar-se*, *gelent*, *gelat*, *gelable*, *gela*, *gelader*, *geladia*, *geladina*, *gelater*, *gelatera*, *gelateria*, *gelament*, *gelador*, *geladora*, *gelassar*, *gelent* (veg. supra), *geler*, *gelera*, *geliu*, *gelina*, *gelor*, *gelaó*, *gelatina*, *gelatinós*, *gelatinitzar*, *gelatinització*, *gelatinitzable*, *gelatinificar*, *gelatiniforme*, *agelatinar*, *gelea*, *geleer*, *gèlid*, *gelós*, *congelar*, *congelació*, *congelable*, *congelament*, *congelatiu*, *descongelar*, *recongelar*, *recongelació*, *recongelament*, *semicongelar*, *ultracongelar*, *desgelar*, *desgel*, *regelar*, *regelació*, *regel*, *gelcoure*, *gelcuit*, *gel* 15 *près*.

Gelé, del fr. *gilet*=cast. CHALECO (DCEC).

Gelebia, de l'àr. *gälläbīya* id.: hapax del *Consolat*: 20 «capità --- deu haver de quescun sarrahí qui :s vena mig besant --- item deu haver totes les capes, ço és a entendre *gelebies* e atzunars e capes que porten sarrahins» (cap. 329, ed. Moliné, 193b), DECH (CHILABA).

Gelea, V. *gel*

Gelebrit, *geleor* o bé, encara millor, *gelaó*, *geler*, *gelera*, *gèlid*, *gelina*, *geliu*, V. *gel* *Gella*, *gèllera*, *gellet*, V. *gerla* (GERRET) *Gelor*, V. *gel*

GELÓS, derivat romànic del ll. *zēlus* 'ardor, zel', 'emulació', 'gelosia', i aquest, del gr. *ζῆλος* id. (que derivava de *ζείν* 'bullir'); derivat que substituï per una terminació nostra la del gr.-ll. *zelotes*, *ζηλώτης* 'zelós, ardent'. □ 1.ª doc.: Lluil.

«En una ciutat --- avia un home veyll, lo qual avia muller jove; aquella amava tant fortment, que gran *gelosia* n'avia, la qual *gelosia* li donava molt gran treball a sa persona; e tant fortment era *gelós*, que sa muller e tota sa companya eren en gran treball per sa *gelosia*; esdevenc-se un dia que-l home *gelós* estava en la plaça, e passà lo cardenal e --- l'ome *gelós* secretament li recomptà son estament; e con lo cardenal ac adoctrinada la dona --- convidava l'ome *gelós*, e ligien amdos --- e --- la *gelosia* que solia haver no fo en ell, cor les paraules que-l cardenal li ac dites de Déu e la bona vida de sa muller, l'agren desacostumat de pensar en les cogitacions per les quals home sdevé *gelós*», *Blanq.* (NCl. II, 163.27 etc.); «aquella regina amava lo rey molt fortment, e per la gran amor que li havia era *gelosa* del rey e de una sua donzella», Lluil (*Merav.*, Ag. I, 14); «Dien los maestres naturals --- que lo corb és tan *gelós* de la sua femella (o, que bella muller!), que quan los corbatins són nats, que per ço no-ls vol dar a menjar --- per què no semblen a ell, que no tenen les plomes negres --- e pense que no són sos fills», StVicentF (*Sermons* I, 20.25); «tractant d'amor, - ab la qual tothom viu, / lo natural --- / mou tal contrast - que abduy fan-lo squiu / --- / car res que am - ab inclinació / *gelós* vol ser / si ha perfecció», Ausiàs CXXVI, v. 15.